

Правилник о изменама и допунама Правилника о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада саобраћај

*Правилник је објављен у "Службеном гласнику
РС - Просветни гласник", бр. 11/2013 од
28.6.2013. године, ступио је на снагу 6.7.2013,
а примењује се до краја школске 2012/2013.*

Члан 1.

У Правилнику о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада саобраћај ("Просветни гласник", бр. 5/93, 1/94, 5/98, 8/98, 3/02 13/02, 11/03, 22/04, 13/06, 20/07, 23/07 и 8/09) врше се следеће измене:

1) У делу: "ПЛАН И ПРОГРАМ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ЗА ОБРАЗОВНЕ ПРОФИЛЕ У ТРОГОДИШЊЕМ И ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ ЗА ПОДРУЧЈЕ РАДА САОБРАЋАЈ", утврђује се наставни програм предмета: "ХЕМИЈА", за I разред, за све образовне профиле у четворогодишњем трајању;

2) У делу: "ГРУПА ЖЕЛЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ", у поглављу: "ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА ЗА ОБРАЗОВНЕ ПРОФИЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ", у одељку: "Образовни профил": "ТРАНСПОРТНИ КОМЕРЦИЈАЛИСТА", наставни програм предмета: "ЕКОЛОГИЈА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ", за I разред, замењују се новим наставним програмом предмета: "ЕКОЛОГИЈА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ";

3) У делу: "ГРУПА ВОДНИ САОБРАЋАЈ", у поглављу: "ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА ЗА ОБРАЗОВНЕ ПРОФИЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ", у одељку: "Образовни профил": "НАУТИЧКИ ТЕХНИЧАР - РЕЧНИ СМЕР", "НАУТИЧКИ ТЕХНИЧАР - ПОМОРСКИ СМЕР" и у делу: "ГРУПА ПТТ САОБРАЋАЈ", у поглављу: "ПРОГРАМИ ОБРАЗОВАЊА ЗА ОБРАЗОВНЕ ПРОФИЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ", у одељку: "Образовни профил": "ТЕХНИЧАР ПТТ САОБРАЋАЈА",

утврђује се наставни програм предмета: "ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК", за II, III и IV разред.

Програми из става 1. овог члана одштампани су уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику", а примењиваће се до краја школске 2012/2013. године.

Број 110-00-00079/2012-03

У Београду, 18. марта 2013. године

Председник
Националног просветног савета
проф. др **Десанка Радуновић**, с.р.

ХЕМИЈА

Циљ и задаци

Циљ наставе хемије је развој практичне и функционалне хемијске писмености као оспособљавање за примену хемијских знања у свакодневном животу и у струци, оспособљавање за решавање проблема у новим и непознатим ситуацијама, развој општих когнитивних и комуникацијских способности и развијање одговорног односа према себи, другима и животној средини.

Задаци наставе хемије су да ученици:

- развију хемијску писменост и способност комуникација у хемији до нивоа практичне и функционалне писмености;
- развију функционални систем хемијског знања као подршке за изучавање стручних предмета;
- разумеју однос између структуре супстанци, њихових својстава као и могућности њихове примене, посебно у области струке;
- оспособе се за претраживање хемијских информација при меном савремених информационих технологија;
- разумеју основе научног метода у хемији;
- разумеју основне хемијске концепте;
- разумеју значај хемије и хемијске производње за савремено друштво и одрживи развој;
- развију свест о повезаности хемије у систему природних наука са техничко-технолошким, социо-економским и друштвеним наукама;
- развију одговоран став према коришћењу супстанци у свакодневном животу и професионалном раду;
- буду оспособљени за заштиту од потенцијалних ризика у хемији и науче да адекватно реагују при хемијским незгодама у свакодневном животу;
- развију осетљивост за проблеме и способност решавања проблема;
- развију одговорност, систематичност, прецизност у раду и позитиван став према учењу;
- развију свест о сопственом знању и потреби за перманентним хемијским образовањем;
- унапреде сарадњу и тимски рад.

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ОСНОВНИ ХЕМИЈСКИ ПОЈМОВИ

Појам и врсте супстанци. Хемијски елементи, једињења и смеше. Хемијски симболи и формуле. Релативна атомска и молекулска маса. Мол. Моларна маса. Моларна запремина. Основи хемијског израчунавања.

СТРУКТУРА СУПСТАНЦИ

Структура атома. Атомска маса и атомски број. Изотопи. Изградња електронског омотача. Електронска конфигурација и Периодни систем елемената. Периодична својства елемената.

Јонска веза (кристална решетка натријум-хлорида). Ковалентна веза. Поларност молекула. Међумолекулске силе и водонична веза. Атомске и молекулске кристалне решетке. Метална веза.

Демонстрациони огледи:

- Бојење пламена.
- Упоредивање реактивности елемената I. групе Периодног система елемената.
- Упоредивање реактивности елемената 17. групе Периодног система елемената.
- Упоредивање промена хемијских својстава елемената треће периоде са становишта грађе електронског омотача њихових атома (реакције Na, Mg, Al са водом).
- Сублимација јода.
- Испитивање поларности молекула воде.

ДИСПЕРЗНИ СИСТЕМИ

Дисперзни системи: појам и врсте. Растворљивост. Значај и примена колоидних раствора, суспензија и емулзија.

Прави раствори: Масени процентни садржај раствора и количнска концентрација.

Демонстрациони огледи

- Добијање и испитивање својстава презасићеног воденог раствора натријум-ацетата.
- Испитивање растворљивости различитих супстанци у поларним и неполарним растварачима.
- Припремање водених раствора одређене количнске концентрације.

ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ

Стехиометријска израчунавања на основу хемијских једначина. Енергетске промене при хемијским реакцијама (егзотермне и ендотермне реакције).

Брзина хемијске реакције и фактори који на њу утичу (Закон о дејству маса). Појам катализатора.

Хемијска равнотежа. Чиниоци који утичу на равнотежне концентрације реактаната и производа хемијске реакције.

Демонстрациони огледи:

- Кретање честица као услов за хемијску реакцију (реакција између чврстог сребро-нитрата и чврстог калијум-јодида или између гасовитог амонијака и гасовитог хлороводоника).
- Чиниоци који утичу на брзину хемијске реакције (природа реактаната: реакција цинка са етанском и хлороводоничном киселином истих количнских концентрација; концентрација реактаната: реакција цинка са 5% и 20% воденим раствором хлороводоничне киселине; температура: реакција цинка са 5% воденим раствором хлороводоничне киселине на 25 °C и на 60 °C; додирна површина реактаната: реакција калијум-јодида и олово (II)-нитрата; катализатори: разлагање водоник-пероксида уз катализатор манган (IV)-оксид).
- Чиниоци који утичу на равнотежне концентрације реактаната и производа хемијске реакције: промена концентрације учесника реакције (додатак чврстог гвожђе (III)-хлорида у реакцији гвожђе (III)-хлорида са амонијум-тиоцијанатом); промена температуре (реакција димеризације азот (IV)-оксида).

КИСЕЛИНЕ, БАЗЕ И СОЛИ

Раствори електролита. Електролитичка дисоцијација. Јаки и слаби електролити. Јонске реакције.

Концентрација јона у воденим растворима киселина, база и соли. pH вредност водених раствора.

Демонстрациони огледи:

- Испитивање киселости водених раствора киселина, база и различитих врста соли универзалним индикатором.
- Јонске реакције (реакције раствора баријум-хлорида и разблажене сумпорне киселине, раствора сребро-нитрата и натријум-хлорида, чврстог натријум-карбоната и хлороводоничне киселине).
- Титрација раствора јаке киселине јаком базом.

ОКСИДОРЕДУКЦИОНЕ РЕАКЦИЈЕ

Основни појмови оксидоредукционих процеса: оксидациони број, оксидација, редукција, оксидациона и редукциона средства.

Појам електролизе и галванског спрега. Корозија.

Демонстрациони огледи

- Реакција гвожђе (II)-сулфата са калијум-перманганатом у киселој и у базној средини.
- Реакција гвожђа са воденим раствором бакар (II)-сулфата.

ХЕМИЈА ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА

Стабилност атома племенитих гасова.

Упоредни преглед и општа својства елемената 17. 16. 15. и 14. групе Периодног система елемената.

Упоредни преглед и општа својства елемената 1. 2. и 13. групе (алуминијума) Периодног система елемената.

Опште карактеристике прелазних метала и њихова примена у струци.

Својства атома угљеника. Класификација органских једињења. Основни типови реакција органских једињења.

Полимери. Својства и подела полимера. Пластичне масе – полипласти (полиетилен, полипропилен, поливинилхлорид, полиестри, полиамиди, полистирен, фенолпласти, аминопласти, епоксидне смоле, полиакрилати, полиуретани, електропроводни полимери).

Еластомери. Каучук (природни и синтетички). Гума.

Боје и лакови.

Општа својства основних биолошки важних једињења (аминокиселина, протеина, угљених хидрата, триацилглицерола, витамина).

Демонстрациони огледи

- реакција магнезијума и алуминијума са сирћетном киселином
- дејство сирћетне киселине на предмете од бакра
- припремање пенушавих освежавајућих пића
- електролиза цинк-јодида и доказивање скроба раствором јода
- растварање скроба у топлој и хладној води
- згушавање протеина лимунском киселином

ХЕМИЈСКИ АСПЕКТИ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Загађивање атмосфере, воде и тла. Извори загађивања. Прецишћавање. Заштита и одлагање секундарних сировина.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Током реализације наставног програма хемије неопходно је имати у виду високи дидактички потенцијал хемије као наставног предмета и когнитивне узрасне карактеристике ученика, те сходно томе активности ученика и наставника у наставном процесу ускладити са дефинисаним циљевима и задацима наставе. Посебну пажњу треба обратити на коришћење интерактивних метода наставе и учења због њихове високе образовне и мотивационе вредности у свим сегментима наставе.

Садржаји програма хемије су организовани тако да се у првом разреду изучавају садржаји опште, неорганске и органске хемије. Хемија као наставни предмет има висок дидактички потенцијал јер:

- хемија омогућава и олакшава ученицима прелазак са конкретне на апстрактно мишљење;
- на хемији се заснива развој многих савремених технологија, који је значајан показатељ нивоа развијености друштва;
- присутност хемије у готово свим сегментима активности савременог човека чини хемијска знања актуелним и неопходним за сваког појединца;
- динамика развоја хемије, као и корисност и ризици за друштвене заједнице и одрживи развој друштва које она носи, додатно мотивишу ученике за изучавање хемије.

Динамика савременог развоја хемијских научних дисциплина резултује огромним повећањем корпуса хемијских знања. Ученици, као основне идеје хемије, треба да разумеју да су својства супстанци и могућности њихове примене непосредно условљене њиховом хемијском структуром. За разумевање ових идеја и концепата у настави хемије је потребно синхронизовано представљање хемијских знања на макро, микро и симболичком нивоу репрезентације. Когнитивне карактеристике ученика омогућавају већу заступљеност микроскопског и симболичког нивоа репрезентације, као и интеграцију и симултану примену сва три нивоа. Међутим, у настави хемије увек треба поћи од тога да је хемијски експеримент, као примарни извор знања и као основни метод сазнавања у хемији, кључни механизам за корелацију међу свим нивоима репрезентације знања. При томе посебну пажњу треба посветити прецизности примене хемијског језика (на пример, изводи се хемијска реакција, а пише се хемијска једначина). Симултана примена различитих нивоа репрезентације знања у хемији може

да изазове когнитивно преоптерећење услед дељења пажње. У таквим случајевима треба сегментисати садржаје (делити их у мање целине).

У почетним разредима, посебно код изучавања високоапстрактних појмова (структура супстанци, ток хемијске реакције, хемијска кинетика, термохемија) пожељно је према потреби користити и инструкције примерене конкретно операционој фази мишљења уз већи удео макроскопског нивоа представљања знања. Основне хемијске концепте (корпускуларни концепт, концепт одржања материје, концепт равнотеже) треба засновати на брижљиво одабраним садржајима са високом информативном вредношћу за ученике, при чему наставне ситуације треба дизајнирати тако да мотивишу ученике за њихово изучавање, везујући их за ситуације из свакодневног живота. У оквиру овог програма ученици треба да развију практичну и функционалну хемијску писменост, односно да достигну ниво хемијске писмености који је потребан да особа у савременим условима нормално функционише у погледу познавања хране и исхране, здравља и услова становања у свакодневном животу. У складу са потребама струке треба обрађивати садржаје о супстанцама које су у саставу актуелних материјала (на пример, полупроводници, савремени материјали на бази силицијума, течни кристали и друго).

Настава хемије треба да омогући ученицима и стицање неопходних техничко-технолошких знања, највише у домену производње супстанци које се користе у свакодневном животу и материјала актуелних за струку. С обзиром да ученици средњошколског узраста разумеју узрочно-последичне везе у изучавању оваквих садржаја треба insistирати на корисности и ризицима од хемијске производње као и употребе одређених супстанци. При томе посебно треба истицати убрзани техничко-технолошки развој и неопходност перманентног образовања у овој области. Садржаје о хемијским аспектима заштите животне средине радити у корелацији са других наставним предметима, пре свега биологијом, а посебну пажњу посветити складиштењу и уклањању електронског отпада. Ученичка постигнућа треба континуирано пратити као усмену и писану евалуацију.

Редослед наставних тема је обавезујући, а предлаже се следећи број часова, потребних за њихову реализацију, као оријентациони: Основни хемијски појмови (3), Структура супстанци (10); Дисперзни системи (4), Хемијске реакције (15), Киселине, базе и соли (5); Оксидоредукционе реакције (6); Хемија елемената и једињења (27); Хемијски аспекти загађивања животне средине (4).

За образовни профил: ТРАНСПОРТНИ КОМЕРЦИЈАЛИСТА

ЕКОЛОГИЈА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1 РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

Циљ и задаци

Циљ наставе екологије и заштите животне средине је да ученици развију еколошку и језичку писменост, да развију способности, вештине и ставове корисне у свакодневном животу и раду, да развију мотивацију за учење и интересовања за екологију као науку уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.

Задаци наставе екологије и заштите животне средине су да ученици:

- усвоје наставне садржаје екологије и заштите животне средине са научног аспекта као основ за професионални развој и наставак школовања;
- разумеју опште законитости које владају у природи и прихвате их као основ за формирање сопствених и општих норми понашања према средини у којој живе;
- стекну способност интегративног-мултидисциплинарног приступа наставним садржајима;
- развију способности посматрања, уочавања, упоређивања и анализирања;

- развију способност критичког мишљења и решавања проблема;
- развију способност за писану и вербалну комуникацију на матерњем језику у екологији као науци;
- развијају функционална знања из екологије и заштите животне средине;
- развију способност коришћења информационих технологија;
- развију способност проналажења, прикупљања и анализе биолошких материјала и података;
- разумеју значај биолошке (органске) производње;
- развију способност за рад у тиму, самовредновање, самостално презентовање резултата рада и вршњачко учење;
- прихвате да су очување природе и заштита животне средине, поштовање и чување националне и светске културне баштине, одговорно коришћење природних ресурса и заштита животиња њихови приоритетни задаци;
- развију свест о важности здравља и практикују здраве стилове живота;
- развију толерантно, хумано понашање без обзира на националне, религијске, полне и друге разлике међу људима;
- формирају радне навике и одговоран однос према раду;
- оспособе се за самостално и целоживотно учење.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ И ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГИЈЕ

Предмет проучавања, значај екологије и нивои организације живог света.

Услови живота и појам еколошких фактора.

Адаптација на различите услове живота. Животна форма: појам, примери и класификација.

Животно станиште.

Појам и особине популације.

Животна заједница (биоценоза) као систем популација и односи организама у биоценози.

Екосистем као јединство биотопа и биоценозе и односи у екосистему. Класификација екосистема.

Биосфера-јединствени еколошки систем Земље. Процеси кружења воде (хидролошки циклус), угљеника, азота, фосфора и сумпора.

Животне области. Област мора и океана. Област копнених вода. Сувоземна област живота.

II. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

Концепт одрживог развоја.

Еколошке промене у природи под утицајем човека. Промене физичких услова средине. Подизање насеља и услови живота у градовима. Генетички и здравствени ефекти нарушавања и загађивања животне средине.

Загађивање и заштита животне средине: појам, извори и врсте загађивања животне средине. Ефекти загађивања. Основни појмови екотоксикологије. Класификација токсиканата. Врсте и начини тровања. Токсични ефекти. Биолошке особености организама и могућност неутрализације штетног деловања токсичних материја.

Загађивање и заштита ваздуха. Извори и класификација загађивача ваздуха. Најзначајнији загађивачи ваздуха (сумпор-диоксид, водоник-сулфид, угљен-моноксид, оксиди азота, озон, угљоводоници, флуориди). Утицај времена и климе на процесе загађивања ваздуха. Ефекти загађивања ваздуха на живи свет. Ефекти на материјална и културна добра. Мере заштите ваздуха од загађивања.

Загађивање и заштита воде. Врсте и извори загађивања вода. Физичко и хемијско загађивање вода. Биолошко загађивање вода. Загађивање мора и океана. Заштита вода од загађивања. Систем затворених циклуса воде. Пречишћавање отпадних вода. Заштита вода од термалног загађивања.

Загађивање и заштита земљишта. Извори загађивања земљишта. Загађивање земљишта чврстим отпаcima. Загађивање земљишта таложењем загађивача из ваздуха. Загађивање земљишта

посредством загађене воде. Загађивање земљишта при пољопривредној производњи. Заштита земљишта од загађивања. Обрада отпадака индустрије. Обрада и депоновање чврстих отпадака из насеља. Производња уз мању количину отпадака. Производни системи без отпадака.

Загађивање и заштита хране. Извори загађивања хране. Адитиви хране. Контаминанти хране. Пестициди. Заштита хране од загађивања.

Радиоактивно загађивање и заштита. Извори и врсте радијације. Природна и вештачка зрачења. Радиоактивно загађивање воде и земљишта. Биолошки ефекти зрачења. Радиоактивни отпаци и проблем њиховог депоновања. Контрола и заштита.

Бука и заштита од буке. Извори буке. Деловање буке на организам човека и животиња. Вибрације. Мере заштите од буке и вибрација.

Систем праћења загађивања животне средине (мониторинг систем). Појам и класификација система мониторинга.

Пројектна активност: праћење и разматрање параметара животне средине на различитим локалитетима.

Уређивање средине и изградња простора. Принципи и методе планирања и уређивања простора. Еколошке основе просторног планирања и уређења простора. Екологија предела.

III. ЗАШТИТА ПРИРОДЕ

Проблеми угрожености живе и неживе природе. Савремени приступи и могућност заштите угрожене флоре, фауне, екосистема и предеоних целина.

Национали паркови и природни резервати.

X. ЕКОЛОШКИ, ЗДРАВСТВЕНИ И СОЦИЈАЛНИ АСПЕКТИ ИНТЕГРАЛНОГ БИОЛОШКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА.

Промоција здравих стилова живота.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику угрожавања непосредне животне средине уз поштовање принципа одрживог развоја.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику здраве исхране.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику токсикоманије и болести зависности.

Дебата: тимски рад везан за проблематику односа међу половима.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику репродуктивног здравља.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику полно преносивих болести.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику СИДА.

Пројектна активност: тимски истраживачки пројекат везан за проблематику личне хигијене и хигијене животног простора.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Садржаји програма наставног предмета екологије и заштите животне средине за образовне профиле у трогодишњим стручним школама имају општеобразовни и стручни карактер и треба да допринесу професионалном развоју ученика и формирању њихове опште културе. Истовремено, структура програма даје основу за боље разумевање садржаја стручних предмета.

Програм је структуриран тако да су поједине области подељене на наставне теме, које представљају логичке целине. Наставне теме су рашчлањене на наставне јединице у оквиру којих се ближе одређују конкретни наставни садржаји. Број часова потребних за реализацију наставне теме (обрада новог градива, понављање, вежбање, систематизација) одређује наставник.

За реализацију програма веома је важно добро планирање и припремање наставног процеса. Под тим се, између осталог, подразумева превасходно израда глобалног (годишњег) и оперативних (месечних) планова рада.

Приликом реализације програма потребно је водити рачуна о циљевима и задацима наставе, узрасту ученика, њиховом претходно стеченом знању и корелацији екологије и заштите животне средине са другим наставним предметима.

Узимајући у обзир структуру програмских садржаја предмета за ове образовне профиле, наставник може да примени широки опсег различитих облика, дидактичких модела, метода и средстава наставног рада. Нови садржаји, који нису праћени постојећим уџбеницима, могу се реализовати употребом адекватних текстуалних и видео материјала.

Наставник треба да реализује дидактичке моделе који у себи интегришу различите облике, методе и средства наставног рада и усклађени су са програмским садржајима, циљевима и задацима наставе биологије.

За реализацију еколошких садржаја могуће је применити проблемски, програмирани модел наставе и теренску наставу или биолошку наставну екскурзију. Предвиђене пројектне активности је потребно реализовати тимском наставом у школи или ван ње. Уколико се настава реализује у школи, најадекватнији објекат за то је кабинет. За реализацију програма неопходно је да школа обезбеди минимум наставних средстава, што је предвиђено и регулисано Правилником о нормативу школског простора, опреме и наставних средстава.

Обзиром да се ученици обучавају за професионалну делатност, потребно је када је год то могуће, наставу изводити и у објектима изван школског комплекса који се карактеришу друштвеним значајем. То могу да буду различити објекти у области производње (пољопривредна добра, комбинати за производњу хране и сл.), објекти научног рада (научни институти, експериментална пољопривредна добра, експерименталне ветеринарске институције, мрестилишта...), објекти експонатног карактера (природњачки музеји, зоолошки вртови, ботаничке баште, национални паркови и друга заштићена природна добра).

Приликом посете објектима у области производње, ученици треба да се што непосредније, потпуније и систематичније упознају са корелацијама које се остварују између људских делатности и природе.

Учениково успешно савлађивање наставних садржаја зависи и од правилно одређених нивоа васпитно-образовних захтева. У том смислу, могу се дефинисати три широке категорије когнитивног домена (према Блумовој таксономији): ниво обавештености, ниво разумевања и ниво примене.

На нивоу обавештености ученици треба да познају основне појмове и принципе екологије и концепта одрживог развоја.

На нивоу разумевања ученици треба да исказују критички однос према проблемима загађивања, деградације и заштите животне средине, прихвате концепт одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.

На нивоу примене ученици треба да стечена знања из екологије, заштите, унапређивања животне средине и одрживог развоја примене у решавању проблема из ове области и показују одговоран однос према природи, њеној заштити и унапређивању.

Савремени наставни процес захтева од наставника пуну ангажованост и перманентан рад на личном стручном усавршавању. Под тим се подразумева похађање адекватних акредитованих семинара и праћење савремене научне, стручне и методичке литературе.

Образовни профили: НАУТИЧКИ ТЕХНИЧАР – РЕЧНИ СМЕР, НАУТИЧКИ ТЕХНИЧАР – ПОМОРСКИ СМЕР И ТЕХНИЧАР ПТТ САОБРАЋАЈА

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

ЗАЈЕДНИЧКИ ДЕО ПРОГРАМА

Циљ и задаци

Циљ наставе другог страног језика је овладавање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења

страног језика за потребе струке; развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова; развијање општих и специфичних стратегија учења и критичког мишљења; развијање способности за самостално, аутономно учење, тражење, селекцију и синтезу информација; овладавање језиком струке, и то у оноликој мери која је неопходна да се страни језик користи ради боље информисаности у области струке и оспособљености за једноставну пословну комуникацију у усменом и писаном облику.

Задаци наставе страног језика су да ученици:

– буду оспособљени да у школској и ван школској свакодневници могу писмено и усмено да остваре своје намере, диференцирано и сходно ситуацији;

– продубљују и проширују комуникативне способности и постављају основе за то да страни језик функционално користе и после завршетка свог образовања (током студија, у будућем послу или даљем образовању);

– стекну увид у језичку стварност и буду оспособљени да уоче контрасте и врше поређења у односу на сопствену стварност;

– буду оспособљени да се компетентно и самосвесно споразумевају са људима из других земаља, усвајају норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који уче, као и да наставе, у оквиру формалног образовања и самостално, учење и трећег страног језика;

– до краја трећег односно четвртог разреда средње стручне школе савладају *други страни* језик до нивоа А2/А2+ ако је у питању почетни ниво, односно до нивоа Б1/Б1+ ако су ученици тај језик учили већ у основној школи или пак имали недељни фонд од 4 часа.

Напомена:

Истичемо да ће степен постигнућа по језичким вештинама варирати, односно да ће рецептивне вештине (разумевање говора и читање) бити на предвиђеном нивоу, док се за продуктивне вештине (говор, интеракција, медијација и писање) може очекивати да буду за један ниво ниже.

Комуникативне функције:

1. Представљање себе и других
2. Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, специфично по регионима)
3. Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.
4. Давање једноставних упутстава и команди
5. Изражавање молби и захвалности
6. Изражавање извињења
7. Изражавање потврде и негирање
8. Изражавање допадања и недопадања
9. Изражавање физичких сензација и потреба
10. Исказивање просторних и временских односа
11. Давање и тражење информација и обавештења
12. Описивање и упоређивање лица и предмета
13. Изрицање забране и реаговање на забрану
14. Изражавање припадања и поседовања
15. Скретање пажње
16. Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања
17. Тражење и давање дозволе
18. Исказивање честитки
19. Исказивање препоруке
20. Изражавање хитности и обавезности
21. Исказивање сумње и несигурности

Тематика:

Тематика обухвата како теме везане непосредно за струку тако и теме из свакодневног живота.

Стручна тематика

Различити типови текстова у настави (шематски прикази, упутства о примени апарата, инструмената или пак материјала, хемикалија, рецепти, декларације, краћи стручни текстови чији је

садржај релевантан за тематске садржаје стручних предмета, извештаји, каталози, програми сајамских активности и сл) треба да садрже следећу тематику вазану за струку:

- Материјали, средства, сировине, препарати, намирнице
- Алати, машине и уређаји, прибор за рад, инструменти, опрема
- Припрема, производња, паковање, складиштење и контрола производа
- Организација и процес рада, пружање услуга, организација фирме, предузећа, области деловања, структура предузећа, фирме
- Људски ресурси унутар фирме: звања, опис послова, одговорности и обавезе
- Прописана документација везана за струку и папири од вредности (ваучери, менице, потврде, формулари)
- Мере заштите и очувања радне и животне средине
- Праћење новина у области струке
- Пословна комуникација на страном језику релевантна за струку

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Теме које се тичу свакодневног живота и рада у породици, школи и месту у коме ученик живи (у земљама чији се језик учи и нашој земљи), интегришу се у нове шире теме: краћа путовања, посета позоришту, музеју, знаменитим местима. Основни подаци из историје и културе народа чији се језик учи и наших народа.

Општа географска обележја и туристичка подручја земаља чији се језик учи. Главни град. Новац и карактеристични обичаји.

Природне лепоте, туристички центри и природна богатства земаља чији се језик учи и наше земље.

Школски писмени задаци: по један писмени задатак у сваком полугодишту.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Теме из савременог живота у земљама чији се језик учи и нашој земљи. Културно-историјски споменици и друге знаменитости карактеристичне за разумевање културе и обичаја народа чији се језик учи. Примери људске солидарности. Заштита човекове средине. Спортске и друге активности младих.

Национални празници и обичаји. Путовања (превозна средства, информације на станици, аеродрому, туристичкој агенцији, хотелу и ресторану).

Школски писмени задаци: по један писмени задатак у сваком полугодишту.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часова годишње)

Живот и рад ученика у школи и ван ње. Школовање и избор занимања. Међународна сарадња омладине. Актуелне теме из свакодневног друштвеног живота у земљама чији се језик учи и нашој земљи. Средства јавног информисања. Достигнућа савремене науке и технике. Из живота и рада знаменитих људи. Културно-историјско благо. Приказ знаменитости наше земље странцу.

Школски писмени задаци: по један писмени задатак у сваком полугодишту.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

РЕЧЕНИЦА

- Независно сложена реченица са **and, but, or, neither ... nor**
They went to the theatre and we went to the cinema. She neither sings nor dances.

– Питања

а) »WH« questions
Where are you going?

б) Кратка питања:
When? Where? Why?

в) Tag questions (R)
She is coming, isn't she?

– Функционални типови реченица:

а) Облици који имају функцију изјава:
I feel very tired today.

б) Облици који имају функцију питања:
You are coming/

в) Облици који имају функцију заповести:
Go away! Will you open the window, please?

– Неуправни говор

а) изјаве – уводни глагол у једном од садашњих времена:
I am having breakfast« She says that she is having breakfast.

б) молбе, захтеви, наредбе:

»Give me the book!« She told me to give her the book.

»Pass me the book, please«, He asked me to pass him the book.

в) питања – уводни глагол у једном од садашњих времена:
– Yes/No questions.

»Are you coming with us?« He asks us if we are coming with them,

– »WH« questions

»Where do **you** live?« He wants to know where I live.

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

Одређени члан уз називе планинских венаца, имена земаља:
the Alps, the Netherlands

– Одређени члан уз именице једине у својој врсти (**the sun, the moon**)

– Неодређени члан у изразима за меру, количину и време:

two pounds a yard, 10 dinars a kilo, 90 km an hour

– Нулти члан уз називе континента, језера, земаља, планина, острва:

America, Lake Michigan, England, Ben Nevis, Greenland.

2. Именице

– Множина најчешћих сложеница: armchairs, **postmen passers by** и др.

– Именице са глаголом у једнини (**news, information** и до.)

What's the news? I've got some very useful information.

– Именице са глаголом у множини (**people, cattle** и др.)

There were many people in the street. The cattle are grazing.

– Други номинали – герунд-

а) у функцији субјекта
Painting as a Mice hobby,

б) у функцији објекта

I like reading.

– Саксонски генитив са именицом у множини.

– Заменички облици.

3. Заменице

– Повратне заменице:

John has hunt himself.

– Присвојне заменице: The book I found was here.

– Неодређене заменице (some, any и сложенице са some «any/ somebody, someone, something; anybody, anyone, anything»)

Something very interesting happened to me last night. Anyone can do that. He didn't see anything.

4. Детерминатори

– Упитни детерминатори

What books do you read? Whose daughter is she?

– **Одрични** детерминатор: **no**

There's no butter in the fridge. He has no friends.

5. Придеви

– Аналитички компаратив и суперлатив: **popular – more popular – the most popular**

– Неправилно поређење:

He is better than Paul. Is he really the worst pupil in his school?

6. Бројеви

Прости бројеви преко 100.

7. Партитативни квантификатори:

a slice of bread, a bottle of wine и др.

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

1. Глаголи

– Време и аспект глагола – обнављање:

– The Simple Past Tense најчешћих неправилних глагола

– The Present Perfect Tense

а) за радњу која се управо завршила:

Mary has just arrived. He has finished it at last.

б) у резултативном значењу:

Who has broken the glass?

– BE GOING TO за изражавање намере у будућности:

John is going to leave soon.

– The Past Continuous Tense

а) за истицање дужег трајања, једне прошле радње у односу на другу прошлу радњу:

He was sitting in his garden when I saw him.

б) за истицање трајности радње:

They were training all afternoon yesterday.

– Императив – прво и треће лице једине и треће лице множине (R)

Let me do it! Let them go!

– Непотпуни глаголи:

а) can, could {simple past}

I couldn't come earlier

б) **must**, bad to {simple past}

I had to see im. Why did you have to leave so early?

в) **may** (значење давале)

May I take your pen, please? You may go now.

– **Најчешћи двочлани глаголи (фразални и предлошки):**

look forward, look for, depend on и др.

2. Прилози

– Извођење прилога:

She always drives slowly.

– Прилог well

You have done it well.

3. Везници

and, but, or; neither.., nor

IV. ТВОРБА РЕЧИ

Најчешћи префикси и суфикси за творбу придева: -il, im-, ir-, -up -able, **-ful**, **-les**. -y и др.

V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Најчешћи идиоми и фразе.

VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

Употреба двојезичних речника.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

I. РЕЧЕНИЦА

1. Сложена реченица:

а) Релативне клаузе:

Is this the girl whose mother is very ill?

The man (that) you saw yesterday is my father. (обратити пажњу на контактне реченице).

б) Адвербијалне клаузе:

– за поређење:

He runs faster than I do.

– за место:

I don't know where he lives.

– за време:

I haven't seen him since he left school.

2. Слагање времена:

I know that he likes/liked/ will like you. He was sure he would come again.

3. Неуправни говор

а) слагање времена у потврдној реченици (глагол главне реченице у једном од прошлих времена

»I'll meet him tomorrow.« She said she would meet him the following day.

б) слагање времена у упитној реченици (глагол главне реченице у једном од прошлих времена):

– Yes/No questions

»Have you ever been to London?« He asked me if I had ever been to London.

– »WH« questions

»Where does Peter live?« He wanted to know where Peter lived.

4. Питања:

– Tag questions

You will come, won't you?

– Учтива питања:

Would you give me the book, please?

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

– Одређени члан испред презимена у множини, испред назива музичких инструмената, у предлошким фразама:

The Smiths have moved to another flat. She plays the piano.

He came early in the morning.

– Неодређени члан у узвичним реченицама:

– What a day! What a mess!

Нулти члан у изразима **by car/bus** и др.

I enjoy travelling by bus.

2. Именице

– Адјективална употреба именица:

She likes cheese pie. Who has seen the film »Love Story?«

– Плуралиа тантунтум: scissors, spectacles, trousers

– Саксонски генитив – елиптична употреба:

– Tonight we are going to Bill. My car is faster than John's.

3. Заменички облици

Заменице

– Узајамно-повратне заменице – **each other**, **one another**

Tom and Mary have known each other for years. We must understand one another if we want to move together.

– Релативне заменице – who, which, whose, what, that

This is the man who you met last night. The book which I brought this morning is Mary's. Say what you think of him. I saw the man that you told me about.

– Одричне заменице (none, сложенице са no – nobody, no one, nothing)

I saw nobody and heard nothing. None of us is getting any younger.

4. Придеви

– Обновити поређење придева:

– Придеви у номиналној функцији:

the rich, the poor, the blind, the mute и др.

He's collecting money for the poor.

5. Бројеви.

Четири рачунске радње.

III ГЛАГОЛСКА ГРУПА

1. Глаголи

– Време и аспект глагола – обнављање:

– The Present Perfect Tense

а) уз прилоге ever, never, since, for, lately

Have you ever been to London? I have never seen a mummy,

I haven't seen him since last Monday. He has been here for two weeks now. Have you seen a good film lately?

б) у континуативном значењу:

Have you been to the cinema this week?

– The Past Perfect Tense

She told me his name as soon as he had left.

– The Present Perfect Continuous Tense

– I've been working here for ten years now.

– Непотпуни глаголи – **should, would, ought to**

а) са инфинитивом презенте:

You should go to the dentist. Would you do me a favour?

You ought to finish it in time.

б) са инфинитивом перфекта

You should have done it on time. **Why** didn't you?

б) WOULD/USED TO за радњу која се понављала у прошлости

While he lived in the country he would/used to get up early and go for long walks.

Герунд

а) после предлога:

She left without saying a word. She is fond of reading.

б) после глагола: enjoy, keep on, prefer, avoid и др.

– The Passive Voice – simple present/past.

English as spoken all over the world. This book was published last month.

2. Прилози

Поређење прилога:

fast – faster – fastest; cleverly – more cleverly – most cleverly

IV. ТВОРБА РЕЧИ

Најчешћи префикси и суфикси за творбу глагола: dis-, mis-, re-, un-, -en, -ize, -fy

VII. ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Структура и коришћење једнојезичних речника.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часа годишње)

I. РЕЧЕНИЦА

1. Сложена реченица

а) Адвербијалне клаузе

– намерна

He went to the airport to see Mary off.

– узрочна

We camped there because it was too dark to go on.

б) погодбене реченице

– реална

I shall understand you better if you speak slowly.

– потенцијална

If I had the book, I would give it to you.

– иреална (P)

If I had seen him, I would have told him to come.

II. ИМЕНИЧКА ГРУПА

1. Члан

а) Обновити научене употребе члана.

б) Одређени члан уз градивне именице, називе годишњих доба, обеда, уз називе институција, хотела

The milk I bought yesterday was sour. I'll always remember the spring of 1975. The supper I had last night was very good.

He booked a room at the Metropol.

в) Нулти члан уз делове дана (са предлогом at)

at sunset

г) Члан уз називе новина и часописа – Vogue, The New York

Times

2. Именице

а) Обновити множину именица

б) Генитив мере

a two miles's walk, a day's work

в) Дупли генитив (P)

a friend of his father's

3. Заменички облици

а) Заменице

– Обновити научене заменице

– Безлична употреба личних заменица множине (we, you,

they)

They say she left him years ago.

– Неодређено ONE

I needed a pen and he gave me one.

– Опште заменице (each, all, сложенице са every, everybody, everyone, everything)

Everybody liked him. He knew everyone. I know everything.

Each had a book. He was sorry for them all.

б) Детерминатори

– Обновити научене детерминаторе

– Општи детерминатори

every, each, all

He comes here every day. Each boy got an apple. He works all day.

4. Придеви

Обнављање употребе и поређења придева.

5. Бројеви

Децимали, разломци

III. ГЛАГОЛСКА ГРУПА

1. Глаголи

а) Време и аспект глагола – обновити

б) The Present Perfect Continuous

She has been living here since 1980.

в) The Passive Voice (future, present perfect)

Your letter will be delivered tomorrow. His books have been translated into English:

г) Герунд

После придева worth, busy

She was busy peeling the apple. The exhibition is worth seeing.

д) Инфинитив

Инфинитив са TO и без TO (bare infinitive)

Are you ready to go now? I must finish this homework.

He makes us work very hard. I saw him cross the street.

После упитних речи

I don't know how to open this box. I've no idea which bus to take.

После придева (P)

I'm glad to have met you. This bag is too heavy to carry.

ђ) Партиципи

Партиципи као адјективали

stolen money, running water

е) Непотпуни глаголи

can (be able to, be allowed to)

Can I use your phone, please?

could

Could I use your phone?

must (have to)

I must try to be nicer to him. I have to go home.

Двочлани глаголи (фразални и предлошки) – take part, give up, call on и др.

2. Прилози

а) Конверзија прилога и придева

early, fast pretty и др.

She's a pretty girl. It's pretty hard for us to understand him.

This is a fast car. He runs fast.

б) изведени са -ly уз промену значења (hard near и др.)

He works hard. He hardly works at all.

3. Предлози

Систематизација предлога за време, правац кретања, место и начин.

IV. ТВОРБА РЕЧИ

Творба сложеница и деминутива.

V. ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Идиоми и фразе.

VI. ЛЕКСИКОГРАФИЈА

Речник синонима, речник изговора.

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Фонетика и ортографија

Правилна употреба акцента. Правилна употреба апострофа.

Синтакса

Зависне реченице: временска са *quando, mentre, mentre che, dopo che*.

Узрочне: *Vado a passeggio perché fa bel tempo.*

Намерне: *Siamo in Italia per imparare la lingua italiana.*

Узвичне: *Che vergogna!*

Независне сложене реченице: *I due amici sono al bar e parlano di come hanno passato il fine settimana.*

Неуправни говор:

а) изјаве: *Tuo zio dice che Belgrado è una bella città.*

б) молбе, захтеви, наредбе: *Ti ha chiesto di avere pazianza e di aspettare ancora dieci minuti.*

в) питања: *Roberto domanda a Paolo se marta è italiana.*

Члан

Проширивање знања о употреби одређеног и неодређеног члана.

Најважнија правила о употреби члана уз властите именице.

Употреба члана уз географске појмове.

Именица

Множина именица (*nomi mobili*) (*il ragazzo, la ragazza, il professore, la professoressa, l'uomo, la donna...*), именице на -tore: *-l'attore, l'attrice*.

Имена животиња, воћака и плодова.

Заменице

Ненаглашене личне заменице у функцији индиректног (*mi, ti, Le gli, le, ci, vi, gli*) и директног објекта (*mi, ti, La, lo, la, ci, vi, li, le*).

Место ненаглашених личних заменица уз глагол, уз модалне глаголе, уз облике инфинитива, партиципа прошлог (*passato prossimo*).

Здружени облици ненаглашених личних заменица.

Повратне заменице.

Придеви

Поређење придева: позитив, компаратив, релативни суперлатив. Аналитичко грађење суперлатива апсолутног (елатива) помоћу прилога *molto, troppo*. Суфикс -issimo.

Troppo, molto, parecchio, tanto, poco у функцији придева.

Придев *bello* и *quello*

Бројеви до 1000 и више хиљада.

Глагол

Прошло несвршено време (*imperfetto*) правилних и неправилних глагола. Употреба имперфекта.

Претпрошло свршено време (*trapassato prossimo*).

Прошло време погодбеног начина (*condizionale passato*).

Употреба погодбеног начина.

Прилог

Поређење прилога

Начински прилози на *-mente*

Troppo, molto, parecchio, tanto, poco у функцији прилога (*Abbiamo mangiato tanto. Hanno bevuto parecchio*)

Предлози

Проширивање знања о употреби предлога.

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о италијанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Члан

Употреба члана уз властита имена: *Il buon Carlo, la Magnanini...*, имена градова *L'antica Roma... Il Cairo, la Mecca, L'Aia...*

Именица

Неке неправилности именица мушког и женског рода (*il poeta -i poeti, la guardia...*)

Дефектне именице са облицима само за једнину или множину (*gli occhiali, le forbici...*)

Заменице

Преглед свих облика здружених ненаглашених заменица.

Ненаглашене личне заменице, рефлексивне заменице уз облике инфинитива, герунда, императива, апсолутног партиципа и речцу есо

Повратне заменице

Релативне заменице (облици *che, cui* и *il quale*)

Придеви

Облици придева *santo*

Синтетички (органиски) облици компаратива и суперлатива (релативног и апсолутног) придева *piccolo, grande, buono, cattivo*. Разлика у значењу између аналитичких и синтетичких облика компаратива и суперлатива (*più grande: maggiore; più buono: migliore*).

Алтерација придева, лажна алтерација.

Глаголи

Заповедни начин (*Imperativo*). Одрични облици заповедног начина

Глаголски прилог садашњи, герунд (*Gerundio*) Употреба герунда,

Структура *stare + gerundio* (*Sto leggendo un libro interessante*)

Конјунктив садашњег времена (*Congiuntivo presente*), прошло време конјунктива (*Congiuntivo passato*). Употреба конјунктива у зависним реченицама.

Прошло несвршено време конјунктива (*Congiuntivo imperfetto*), претпрошло свршено времена конјунктива (*Congiuntivo trapassato*). Употреба конјунктива у зависним реченицама.

Прилози

Поређење прилога *bene, male, molto, poco*.

Предлози

Употреба предлога у разним врстама реченица. Предлошки изрази.

Синтакса

Релативне реченице: *Questo è il libro che mi piace di più.*

Компаративне: *Hanno portato meno di quello che avevo aspettato.*

Последичне: *Sono talmente stanco che non riesco di stare in piedi.*

Субјекатске, објекатске

Лексикологија

Грађење именица суфиксима *-ante, -ente, -enza, -ezza, -eria...* (*cantante, partenza, dolcezza...*)

Алтерација именица и придева.

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и,

касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о италијанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Ортографија

Именице с етимолошким „i” (*crociera, coscienza* и сл.).

Делење речи на слоге.

Члан

Правило о изостављању члана. Глаголи *nominare, eleggere, dichiarare*.

Изостављање, односно употреба члана у набрајањима.

Именица

Основни деривативни суфикси и префикси.

Лажне алтерације.

Именице са двојним облицима за множину (*nomi sovrabbondanti*).

Именице са неправилном множином (*tempio - templi, dio - dei* и сл.).

Творба сложених именица и множина таквих именица (комбинације именице, глагола и прилога: *lavastoviglie, lavasciuga; buttafuori; benestare* и сл.).

Придев

Положај придева у односу на именицу.

Разлике у значењу придева у зависности од његовог положаја у односу на именицу (дескриптивна и дистинктивна функција придева).

Неодређени придеви: *ogni, qualche, qualunque, qualsiasi*.

Присвојни придев *altrui*.

Заменица

Показне заменице *costui / costei / costoro; colui / colei / coloro*.

Показне заменице *questi, quegli*.

Неодређене заменице *chiunque* и *altri*.

Глагол

Passato remoto правилних и неправилних глагола.

Основне информације о давнопрошлом свршеном времену (*Trapassato remoto*).

Основна значења и употреба прошлих времена.

Апсолутна употреба:

герунда садашњег и прошлог (*gerundio presente, gerundio passato*)

партиципа прошлог (*participio passato*).

Партицип презента (*participio presente*) с глаголском вредношћу (*La fontana ha una statua raffigurante un pesce*).

Прилог

Класификација прилога на основу морфолошких особина (прости, изведени, сложени прилози и прилошки изрази).

Прилог *dovunque*.

Предлог

Разликовање прилога од предлога (*È entrato dentro; È entrato dentro la casa*).

Синтакса

Зависне реченице:

– *limitativa* (*Per quello che ne sappiamo, non dovrebbe piovere*).

– *eccettuativa* (*Ci vediamo stasera, a meno che...*).

– *esclusiva* (*È andato via senza che abbia detto niente*).

Хипотетички период.

Употреба *imperfetta* **уместо** *condizionale passato* и *congiuntivo trapassato* у иреалним хипотезама.

Употреба *imperfetta* **уместо** *condizionale passato* у служби будућности у прошлости.

Слагање партиципа прошлог у функцији временске или узрочне реченице са: објектом (код прелазних глагола: *Prese le chiavi, marco uscì di corsa*); субјектом (код непрелазних и повратних глагола: *Tornata a casa, Luisa fece una doccia*).

Зависна временска реченица која темпорално претходи главној: експлицитне (*trapassato prossimo*) и имплицитне варијанте (*infinito passato, gerundio passato, participio passato*).

Каузативно *fare* и ненаглашене личне заменице (*Fammi vedere. L'ho pregato di non farglielo toccare*).

Измештање прилошке одредбе за место испред предиката и употреба речца *ci* и *ne* (*A Firenze ci vado spesso. Di amici ne ho tanti*).

Пасивна структура *andare + participio passato* (*Questo vino va bevuto subito*).

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о италијанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Уз коришћење реченичних модела обрађених у првој години увести следеће нове изразе и облике.

Ред речи у просто проширеној реченици

Негативна питања:

Инфинитив са „zu” уз неке глаголе и изразе

Зависно сложене реченице (положај глагола и глагола са наглашеним префиксом).

Временске реченице (*wenn, als, bis, während*)

Als die Stunde endete, gingen wir in den Park. Wenn er Zeit hat, spielen wir Schach. Ich werde warten, bis du kommst. Während wir Fussball spielen, kannst du ins Kino gehen.

Узрочне реченице (*weil, da*)

Er kann nicht kommen, weil er dem Vater helfen muss.

Da er dem Vater helfen muss, kann er nicht kommen.

Кондиционалне реченице реалне (*wenn*)

Wenn du Lust hast, komm mit ins Kino! Wenn sein Freund wünscht, gehen wir heute ins Konzert.

Конјунктив у самосталној реченици (жеља, претпоставка):

Hätte ich mehr Zeit! Du könntest Recht haben!

Глаголи – плусквамперфект индикатива и валентност глагола (појам, основни модели, допуне: субјекат, допуне у генитиву, дативу и акузативу):

Er war spät gekommen. Ich hatte meine Schlüssel verloren.

Meine Schwester hat mich eingeladen.

Das Gesetz bedarf der Zustimmung aller Mitglieder.

Du hilfst mir.

Члан – одређени и неодређени у свим падејима једине и множине; одређени члан уз географске појмове; називе земаља мушког и женског рода, река, планина, мора, затим уз имена годишњих доба, месеци, дана у недељи.

Sie waren am Schwarzen Meer. Er lebt in der Türkei. Der Montag ist der erste Tag in der Woche. Der Sommer ist die heißeste Jahreszeit.

Нулти члан – лична имена, називи земаља средњег рода, имена градова, континента, предикативно употребљени називи занимања, градивне именице, узвици и изрази:

Berlin ist die Hauptstadt der BRD. Ich soll Milch, Brot, und Butter kaufen. Hilfe! Ins Bett gehen; zu Wort kommen.

Заменице – личне, показне, присвојне заменице, »тап«и »ес« као субјекат:

Hast du meinen Bruder gesehen? Gib mir dein Heft, bitte! Hast du diese CD gehört? Das darf man nicht tun. Es ist nicht leicht, mit dir zu leben.

Придеви – преглед придевских промена, поређење придева, редни бројеви:

Das war eine interessante Ausstellung. Ich habe heute einen guten Film gesehen. Wir fahren mit dem letzten Bus. Er war immer der beste Schüler in unserer Klasse.

Heute ist der 15. Januar.

Бројеви – основне рачунске радње.

- Бројеви за множење (zweifach, mehrfach, vielfach).
- Бројеви за расподелу (je drei Teller, zu zweit).
- Разломачки бројеви (ein Drittel; ein Viertel, die Hälfte).
- Бројеви за понављање (einmal, zweimal, paarmal).
- Прилози за ређање (erstens, zweitens, drittens).

Творба речи – сложенице, префигирање глагола, изведене именице и придеви:

Hochschule, Schulzimmer, Schulhof, aufstehen, einziehen, Einheit, Schönheit, Freundschaft, Fröhlichkeit, zeitig, herzlich.

Лексикографија

Употреба двојезичних речника.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Синтакса

Валентност глагола и основни реченични модели - даље допуне:

Wir denken an die Zukunft. Er wohnt in Novi Sad. Wir fahren nach Deutschland. Er ist mein Freund. Sie ist durstig. Ich frage mich, ob du kommst.

Номиналне и придевске фразе – валентност најфреквентнијих именица и валентност најфреквентнијих придева:

Dieses dicke langweilige Buch.

Der alte Hut unseres Lehrers; sehr schnell; höchst interessant; reich an Kupfer; stolz auf mich.

Пасивне конструкције

Пасив радње (презент, претерит):

Dieses Buch wird viel gelesen. Darüber wird oft gesprochen. In unseren Schulen wurde Sport getrieben. Ihre Leistungen wurden viel gelobt.

Пасив стања (презент, претерит):

Dieser Roman ist schon übersetzt. Sind die Aufgaben noch nicht gelöst? Die Ausstellung war gut vorbereitet. Nein, sie waren nicht eingeladen.

Зависно сложене реченице

Временска реченица (nachdem)

Слагање времена:

Nachdem sie das gehört hatte, begann sie zu weinen.

Кондиционалне реченице- потенцијалне и иреалне (са „wenn” или без њега):

Wenn es noch Zeit gäbe, würde ich gern die Stadt besichtigen.

Wenn er das gehört hätte (Hätte er das gehört), wäre er glücklich gewesen.

Намерне реченице (damit)

Ich sage es, damit du es begreifst.

Начинске реченице (indem, ohne dass, statt dass):

Er redete, indem er das Bild betrachtete. Er ging aus dem Zimmer, ohne dass es jemand bemerkte.

Релативне реченице и примена релативних заменица:

Hier ist das Buch, das du lesen sollst. Das war der Bus, den wir nehmen sollten.

Инфинитивне конструкције са „zu”, „um zu”, „ohne zu” и „statt zu”:

Sie hat keine Lust mitzukommen. Er hörte mir zu, ohne etwas zu sagen.

Морфологија

Глаголи – конјуктив имперфекта и плусквамперфекта и функционални глаголи у перифрастичним изразима.

Заменички прилози

Предлози са генитивом

Прилози за време, место, узрок и начин

Лексикологија – фразе и изрази, лексикализовани спојеви речи, идиоми.

Полусложенице, деривација по врстама речи.

Лексикографија

Структура и коришћење једнојезичних речника.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Систематизација пређеног програма.

Глаголи:

– глаголи са пуним значењем; помоћни глаголи, модални глаголи, модалитетни глаголи:

Sein + zu, haben + zu, pflegen + zu, sich lohnen + zu

– инфинитивни глаголи (sehen, hören, lassen)

– функционални глаголи (in Bewegung setzen, zur Verfügung stellen)

– валентност глагола

Именице: класификација именица по промени у свим падежима једнине и множине; употреба одређеног и неодређеног члана)

Заменице: промена личних, присвојних, показних, повратних, неодређених, упитних по подежима и њихова употреба у односу на наш језик.

Придеви: атрибутивна и предикативна употреба и поређење придева.

Бројеви: не по функцији у реченици, већ по семантичким критеријумима.

– општи, редни, бројеви за понављање, бројеви за множење, бројеви за разврставање, разломачки бројеви, прилози за ређање.

Синтакса

Валентност глагола, придева и именица са тежиштем на разликама у српском и немачком језику:

Er ähnelt seinem Vater. Sie ist zu allem fähig. Hoffnung auf bessere Zukunft. Mangel an Kohle.

Допунска реченица

Es fruet mich, dass du gekommen bist. Ich entsinne mich nicht, ihn je gesehen zu haben.

Ich weiß nicht, dass du gekommen bist. Ich weiß nicht, wo er geblieben ist.

Зависно сложене реченице

Последичне реченице

(so...dass, nicht so .... als dass – глагол у конјуктиву претерита);

Er ist so taub, dass es nichts gehört hat. Er ist nicht so taub, als dass er nichts hören könnte.

Поредбене реченице (wie, als, als ob, als wenn – глагол у конјуктиву):

Es war so leicht wie wir es erwartet hatten. Es war leichter, als wir erwartet hatten. Sie sehen aus, als ob sie die ganze Nacht nicht geschlafen habe/ hätte. Er redete, als ob er alles wüsste.

Допунске реченице (obwohl, onschon)

Obwohl es schon spät war, wollte er nicht nach Hause gehen.

Заменичке фразе

Du in der letzten Bank, er als Direktor, wir Serben, ich armer Mensch

Модални глаголи – перфекат за изражавање жеља, предпоставки и слично:

Er hat nicht kommen wollen.

Sie will in Wien gelebt haben.

Sein Vater soll sehr alt sein.

Das dürfte nicht lange dauern.

Партицип презента и перфекта (атрибутивна и предикативна употреба)

Das schlafende Kind; der verlorene Ring; er hörte schweigend zu. Vor der Reise zurückgekehrt traf er niemanden zu Hause an.

Морфологија

Нерадија са: keineswegs, nirgendwo, nirgendwohin, niemand, niemals, weder...noch.

Er wird uns niemals verlassen.

Sie ist weder faul noch dumm.

Лексикологија

Значење речи (основна)

Лексикографија

Структура и коришћење стручног речника.

РУСКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Реченица

Реченица са субјектом типа **мы с тобой** (**Мы с** братом будем решать задачи).

Реченице са атрибутом израженим придевима и присвојним заменицама у различитим падежима (Я читаю интересную книгу; Он думает о красивой девушке; У моего хорошего друга есть брат).

Реченице с предикатом типа: **должен, нужно, надо, неопходимо** + инфинитив (Я должен учиться; Мне нужно учиться).

Реченице са прилошким одредбама за место израженим: а) генитивом и предлозима: **у, около, вокруг, возле**; б) акузативом с предлозима **под, за**; в) инструменталом с предлозима: **под, за, над, перед**. Реченице с прилошким одредбама за време израженим: а) генитивом – исказивање датума; б) акузативом с предлогом **в**; в) локативом с предлогом **в**.

Реченице с прилошким одредбом за циљ израженом инфинитивом.

Реченице с прилошким одредбама за узрок израженим инструменталом (уз глаголе типа **болеть**).

Директан и индиректан говор.

Именице

Промена именица женског рода на -ь. Промена средњег рода на -мя. Систематизација облика генитива множине свих типова именица.

Заменице

Промена придевских заменица.

Придеви

Дужи и краћи облик придева. Атрибутивна и предикативна употреба придева.

Бројеви

Промена редних бројева.

Глаголи

Видски парови са различитим коренима: брать - взять, говорить - сказать, класть - положить, ложиться - лечь, сидеться - сесть.

Перфекат глагола са основом на сугласник. Императив (1 л. мн., 3. л. јед. и мн.). Глаголи кретања: бегать - бежать, нести - носить.

Прилози

Прилози за количину типа: **достаточно, немного, несколько**.

Предлози

Најчешће употребљавани предлози: **у, около, вокруг, возле, для** с генитивом; **к** са дативом; **за, под** с акузативом; **за, под, над, перед** с инструменталом.

Изговор, читање, писање

Током друге године учења ученици треба да:

– схвате систем обележавања мекоће у руском језику, као и да у потпуности савладају његову практичну примену;

– усвоје правилан изговор ненаглашених самогласника, посебно **е, я**;

– овладају правилним изговором речи са сугласничким групама у којима се поједини сугласници не изговарају (здравствуй, солнце, сердце и сл.);

– схвате функцију **ъ, ь** испред **я, е, ё, э, и**;

У овом разреду систематизовати знања о руском гласовном систему, правилима читања и писања.

Лексикографија

Употреба двојезичних речника.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Реченица

Реченица с предикатом израженим потенцијалом.

Реченица са атрибутом израженим: а) компаративом, б) суперлативом.

Реченице са прилошким одредбама за место израженим: а) генитивом с предлозима **из – за, из – под**; б) акузативом с предлозима **через, сквозь**; в) инструменталом с предлогом **между**.

Реченице с прилошким одредбама за време израженим: а) дативом с предлогом **по** (по вторникам, по ночам и сл.); б) дативом с предлогом **к** (к вечеру, к Первому мая и сл.); в) инструменталом с предлогом **перед** (перед уроком).

Реченице с прилошким одредбама за циљ израженим: а) дативом с предлогом **к** (уз глаголе типа готовиться к кому – чему); б) инструменталом с предлогом **за** (уз глаголе кретања, на пример: идти за хлебом); в) генитивом с предлогом **для**.

Реченице с прилошким одредбама за узрок израженим: а) генитивом с предлозима **из-за, от**; б) дативом с предлогом **по**.

Реченице с прилошким одредбама израженим глаголским прилозима.

Именице

Генитив једнине на -у; локатив једнине на -у; номинатив множине на -а, -я. Промена именица на -ата, -ята, -анин, -янин. Именице којима се означавају људи по националној, социјалној и територијалној припадности.

Заменице

Употреба и значење неодређених (кто-то, кто-нибудь, что-то, что-нибудь, чей-то, чей-нибудь) и одричних заменица (не с кем, не о чём).

Придеви

Компаратив и суперлатив - грађење и употреба.

Бројеви

Промена основних бројева.

Глаголи

Потенцијал. Глаголски прилози. Глаголи кретања: вести-водить, вести-возить, лететь-летать и др.

Прилози

Поређење прилога.

Лексика

Синоними, хомоними, међујезички хомоними.

Лексикографија

Структура и коришћење једнојезичних речника.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часова годишње)

Реченица

Партиципске конструкције. Зависно сложене реченице: исказне, односне, временске, намерне, узрочне, циљне и условне. Претварање партиципских конструкција у сложене реченице и обратно. Развијање прилошких одредби у зависну реченицу; кондензовање зависних реченица у прилошке одредбе.

Именице

Систематизација промене именица. Непроменљиве именице. Сингуларија и плуралија тантум. Именице општег рода. Именице придевског и партиципског порекла. Деминутиви.

Заменице

Систематизација заменица.

Придеви

Систематизација промене и употребе придева.

Бројеви

Употреба основних бројева – систематизација.

Глаголи

Систематизација раније обрађених глаголских облика. Партиципи. Глаголи кретања са префиксима. Систематизација усвојених глагола који се рекцијски разликују од еквивалентних глагола у матерњем језику ученика.

Прилози

Систематизација прилога за време, место, начин, количину. Нарочиту пажњу посветити правилној употреби прилога за место: там-туда, здесь-сюда, где-куда и сл.

Предлози

Класификација предлога према употреби уз падеже. Указивање на разлике у употреби руских предлога у односу на предлоге у матерњем језику.

Везници

Најефикаснији везници у сложеној реченици.

Лексика

Многозначност речи. Антоними, пароними, међујезички хомоними и пароними. Сложенице.

Лексикографија

Речници синонима, хомонима, антонима; фразеолошки речници.

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Садржаје из прве године интегрисати у нове облике и користити у различитим говорним ситуацијама већ усвојеном и новом лексиком.

Изрази:

Il faut + **инфинитив**

Il faut travailler.

On doit + **инфинитив**

On doit servir...

Како поставити питања:

а) par l'intonation seule:

Tu viens chez moi? Oui,... Non,...

б) est-ce que...

Est-ce que c'est fini?

qu'est-ce que

Quest-ce que vous faites?

в) par l'inversion

Vient-il ce soir? Descendez-vous dans notre hôtel?

г) pronoms interrogatifs (qui-sujet et objet) à qui, de qui, à quoi, avec qui, pour qui...

Qui est venu? Que fait-il?

De quoi s'agit-il? A quoi pencez-vous? Pour qui est cette lettre?

д) adjectifs interrogatifs

Quelle est son adresse?

Quel pays allez-vous visiter?

ђ) adverbess interrogatifs

Quà va-t-il? D'où vient-il?

Depuis quand attendez-vous ici?

Comment est-il venu? (en voiture, par le train, à pied, à bicyclette,...)

Pourquoi va-t-elle à Belgrade? Parce qu'elle veut voir la ville.

Les questions indirectes:

Dites-moi combien de garçons travaillent ici. Je vous demande pourquoi il part.

У оквиру ових структура обрађују се следећи граматички облици:

Groupe du nom

Слагање детерминанта са именицом у роду и броју, уз уочавање разлика у изговору и препознавање наставака у тексту. Употреба одређеног или неодређеног члана у најтипичнијим случајевима и главна правила о употреби именица без члана. Преглед детерминанта (из прошле године) допунити: tous les déterminants possessifs; les déterminants indéfinis: chaque, autre, certain, quelques; tout (у различитим значењима као: tout le pays, tout pays indépendant, tous les pays...). Могућности казивања посесивности (поред adjectifs possessifs) и помоћу à moi, à toi... итд.

Groupe du verbe

Passé composé – avec avoir et avec être – уз указивање на слагање са партиципом када се такви случајеви појаве у тексту.

Imparfait, Futur. Conditionnel présent. Употреба имперфекта за несвршену (трајну) радњу у прошлости и прошлог времена за свршену радњу – у говорном језику. Кондиционал само у фразама, као: je voudrais une tasse de thé. Elle aimerait une chambre. Pourriez-vous me donner votre passeport.

Говорни модели са примерима:

Sujet + Verbe + Complément d'objet (direct, indirect): Je montre cette salle à mes clients. Je leur montre cette salle. Tu me montreras la piscine. Oui, je te la montrerai.

Sujet + Verbe + Adverbe: Il conduit attentivement.

Sujet + Verbe + Complément circonstanciel de lieu: en (au) aux - pour les pays, les continents, les régions (en Yougoslavie, au Monténégro, aux Etats-Unis, en Afrique, au Japon, en Egypte, en Provence... etc.)

Comparaison des adjectifs qualificatifs et des adverbes (plus (aussi) moins...); (meilleur, mieux); као: Elle est plus jeune que lui. Il parle français aussi bien que toi, mieux que son frère. Cette robe est plus élégante mais moins chère que celle-là. C'est mon meilleur ami.

Лексикографија

– Употреба двојезичних речника

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Синтакса реченице

Зависне реченице (субординација)

а) везничке реченице:

Временске sa quand (основна синтакса) dès que, avant que, pendant que.

Узрочне sa parce que, puisque.

Погодбене sa si (Si je viens, si j'avais...)

б) објекатске реченице са que: најважнији глаголи који захтевају индикатив, односно субјунктив.

Слагање времена. Само у случајевима када је у објекатској реченици са que индикатив, а у главној неко прошло време.

в) зависно-упитне реченице: најважнији обрти.

г) релативне реченице са qui, que - основна правила.

Употреба инфинитива: Неколико најважнијих глагола који инфинитивну допуну везују: 1. без предлога, 2. помоћу **de**, 3. помоћу **à**.

Конструкција pour + инфинитив презента.

Партицип презента и герундив у функцији зависне реченице.

Морфологија са синтаксом реченичких делова

а) именичка група

Именице. Проширивање знања о грађењу женског рода и множине.

Чланови. Одређени, неодређени и партитивни – основна правила употребе. Партитивно de после израза за количину.

Демонстративи као детерминанти.

Посесиви као детерминанти.

Бројеви. Систем простих, редних бројева и разломачки бројеви.

Придеви. Проширивање знања о грађењу женског рода и множине.

Поређење придева. Придеви са два облика у мушком роду.

Предлози. Употреба à, de, en, par, dans.

б) Глаголска група

Личне заменице. Систематизација ненаглашених и наглашених облика.

Заменица on.

Прилошке заменице: en, y (основна правила употребе)

Глаголи. Времена индикатива: футур, имперфект, плусквамперфект.

Времена субјунктива: презент. Кондиционал презента.

Партицип перфекта.

Прономинални глаголи (у горе наведеним облицима). Слагање партиципа перфекта - основна правила.

Прилози. Преглед прилошких група.

Фонетика

Вежбе из фонетике:

1. Основне самогласничке опозиције:

– образац lit (lu) loud

– образци peur / père, le / les, mener / mène, je dis / j'ai dit

2. Изговор полувокала.

3. Везивање у групи детерминант + именица и у групи лична заменица + глагол. 4. Интонација прости и простопроширене потврдне и упитне реченице.

Правопис

Правопис облика предвиђених за овај разред. Дијалектички знаци.

Лексика

Неколико најважнијих хомонимских серија.

Лексикографија

Употреба једнојезичних речника

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Синтакса реченице.

Зависне реченице (субординација).

а) Везничке реченице:

Погодбене са **si** (si j'avais eu)

Финалне са **pour que, afin que**.

б) Објекатске реченице са **que**; најважнији глаголи који захтевају индикатив, односно субјектив.

в) Релативне реченице са **dont, où** – основна правила. Употреба инфинитива. Конструкције **avant de** + инфинитив, **sans** + инфинитив, **après** + инфинитив.

Партицип презента у придевској функцији.

Морфологија са синтаксом речничких делова

а) Именичка група

Именице. Именице са два рода.

Одређени члан. Главни случајеви одсуства члана.

Демонстративи у функцији прономена. Појачање са **ci** и **là**.

Посесиви у функцији прономена.

Придеви. Место придева уз именицу.

Прилози. Употреба **à, de, en, par, dans** – шира синтакса.

б) Глаголска група

Глаголи. Времена индикатива: антериорни футур, прости перфект (у писаном језику). Времена субјунктива: перфекат. Кондиционал перфекта. Инфинитив перфекта. Партицип презента и герунд.

Проминални глаголи (у горе наведеним облицима). Пасив. Најважнији аспекатски глаголи.

Прилози. Прилошки изрази.

Фонетика

Вежбе из фонетике:

1. Основне самогласничке опозиције:

– **образац** vent/vont vin

– **обрасци** chien/chienne, bon/bonne, paysan/paysanne

2. Фонетске последице аспириваног х.

3. **Назални вокали у везивању** (mon ami, un ami, en allant **насупротив** ancien appartement).

4. Место акцента у француском.

Правопис

Правопис облика предвиђених за овај разред.

Лексика

Неколико хомонимских серија.

Лексикографија

Речници синонима, хомонима, фразеолошки речници

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Фонетика и ортографија

Правилна употреба акцента. Правилна употреба апострофа.

Морфосинтакса

Члан

Проширивање знања о употреби одређеног и неодређеног члана.

Најважнија правила о употреби члана уз властите именице.

Употреба члана уз географске појмове, дане у недељи, месеце, ...

Именица

Проширивање знања о роду и броју именица.

Заменице

Место ненаглашених личних заменица уз глагол у финитном и инфинитном облику

Здружени облици ненаглашених личних заменица.

Повратне заменице.

Придеви

Поређење придева: позитив, компаратив, релативни суперлатив. Аналитичко грађење суперлатива апсолутног (елатива) помоћу прилога *muy*. Суфикс - *ísimo*.

Придеви *bueno, malo, grande* и *pequeño* (поређење и апокопа)

Бројеви до 1000 и више хиљада.

Глагол

Претпрошло свршено време (*pretérito pluscuamperfecto*)

Партицип прошли најфреквентнијих неправилних глагола

Субјунктив презента (*presente del subjuntivo*)

Употреба субјунктива презента у наредбама, у неуправном говору и уз изразе сумње и несигурности

Основне глаголске перифразе са инфинитивом (*tener que + infinitivo, deber + infinitivo, al+infinitivo, acabar de + infinitivo, hay que+ infinitivo*)

Прилог

Поређење прилога

Место прилога у реченици

Употреба *tan* и *muy*

Предлози

Проширивање знања о употреби предлога.

Синтакса

Зависне реченице: временска са *cuando, mientras, mientras que*

Узрочне: *Voy al cine porque porque quiero ver esa película.*

Намерне: *Trabajo para ganar dinero.*

Узвичне: *¡Qué vergüenza!*

Неуправни говор:

а) изјаве: *Tu tío dice que Belgrado es una ciudad muy bonita.*

б) молбе, захтеви, наредбе: *Te pide que tengas paciencia y que esperes cinco minutos más.*

ц) питања: *Roberto pregunta a Mario si Ana es española.*

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о шпанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Члан

Продубљивање знања о употреби одређеног и неодређеног члана

Именица

Неке неправилности именица мушког и женског рода (*el tema, el dilema, el sistema, la víctima, el testigo...*)

Дефектне именице са облицима само за једнину или мношину (*las tijeras, los pantalones,...*)

Градивне именице (*harina, arena, ...*)

Заменице

Преглед свих облика здружених ненаглашених заменица

Ненаглашене личне заменице уз облике инфинитива, герунда, и императива

Повратне заменице

Придеви

Проширивање знања о творби и употреби придева

Положај придева у односу на именицу (*adjetivos explicativos y especificativos*)

Глаголи

Систематизација знања о заповедном начину (*Imperativo*).
Одрични облици заповедног начина

Глаголски прилог садашњи, герунд (*Gerundio*) Употреба герунда,

Структура *estar + gerundio (Estoy leyendo un libro muy interesante)*
Остале глаголске перифразе са герундом (*salir + gerundio, ir + gerundio*)

Субјунктив имперфекта (*Imperfecto del subjuntivo*)

Употреба субјунктива презента и имперфекта у зависним реченицама.

Прилози

Проширивање знања о функцији прилога и њиховом положају у реченици

Предлози

Употреба предлога у разним врстама реченица. Предлошки изрази

Синтакса

Релативне реченице: *El libro que estoy leyendo es muy interesante*

Компаративне: *Han trabajado menos de lo que esperábamos*

Последичне: *Estoy muy cansada, de modo que tengo que quedarme en casa*

Субјекатске, објекатске реченица

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о шпанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 64 часа годишње)

Морфосинтаксички и фонетски садржаји

Члан

Правила о изостављању члана.

Изостављање, односно употреба члана у набрајањима.

Именица

Основни деривативни суфикси и префикси.

Аугментативи и диминутиви.

Творба сложених именица и множина таквих именица (комбинације именице, глагола и прилога: *sacacorchos, rascacielos, parabrasisa, limpiaparabrisas* и сл.).

Придев

Положај придева у односу на именицу.

Разлике у значењу придева у зависности од његовог положаја у односу на именицу (*es un hombre grande, es un gran hombre*).

Заменице

Проширивање знања о систему заменица, личних, показних и присвојних

conmigo, contigo, ... mismo

Глагол

Основна значења и употреба прошлих времена индикатива и субјунктива у сложеним зависним реченицама, као и у наредбама и узвичним реченицама.

Прилог

Класификација прилога на основу морфолошких особина (прости, изведени, сложени прилози и прилошки изрази).

Предлог

Прости и сложени предлози, основни принципи употребе, разлике и сличности.

Синтакса

Зависне реченице:

finales, causales, consecutivas, temporales, concesivas, modales, comparativas, ...

Кондиционалне реченице

Лексикографија

Структура и коришћење двојезичних речника.

Ученику треба показати и стално га подстицати на поседовање, употребу и правилно коришћење речника (двојезичног и, касније, једнојезичног), дати основне податке о речничкој литератури одговарајућег квалитета. Подстицати га на промишљање о шпанском језику, страним језицима, матерњем језику и језику уопште као изражајном средству. Подстицати га на контакт са писаном литературом, електронским садржајима и сл.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Програм другог страног језика намењен је трогодишњем и четворогодишњем образовању и васпитању у средњим стручним школама које по плану имају и други страни језик као стручни предмет. Он може бити почетни курс односно наставак учења другог страног језика из основне школе.

Структуру програма чине:

а) захтеви и садржаји који су заједнички за трогодишње и четворогодишње школовање;

б) захтеви и садржаји који су диференцирани према разликама у фонду часова и укупној оријентацији датог типа школе;

– школски писмени задаци;

– језички садржаји (за сваки језик и сваки разред посебно);

Облици наставе

Комуникативна настава страних језика се реализује тако што се примењују различити облици рада као нпр. рад у групама и паровима, рад у пленуму или појединачни уз примену додатних средстава у настави (аудио-визуелних материјала, информационо-технолошких извора, игара, аутентичног материјала, итд.), као и уз примену принципа наставе по задацима (*task-based language teaching: enseñanza por tareas, handlungorientierter FSU...*)

Препоруке за реализацију наставе

У наставном процесу неопходно је ускладити улоге наставника, ученика и наставних средстава. Наставник мора да добро одреди колико времена на часу може да буде потрошено на фронтална излагања и објашњења, фронталне активности као што су питања и одговори (разликујући при том референцијална, демонстративна и тест питања) као и на остале облике рада.

Наставници треба да схвате да су њихови поступци којима одражавају своје ставове и способности најважнији део окружења за учење и усвајање језика. Стога је неопходно да наставник прида значај:

– вештинама подучавања језика струке;

– усклађивању садржаја стручних предмета са садржајима и тематиком страног језика;

– вештинама организовања рада у учионици;

– симулацијама ситуација из свакодневне пословне праксе на страном језику;

– стручном одабиру адекватних текстова и материјала везаних за струку који су усклађени са знањем ученика као и нивоом знања језика;

– способностима да спроводи истраживања праксе и да размишља о свом искуству;

– стилевима подучавања;

– разумевању тестирања, оцењивања и евалуације и способностима за њихово спровођење;

– знањима и способностима да предаје социокултурне садржаје;

– интеркултурним ставовима и вештинама;

– способностима за индивидуализацију рада у одељењу у којем наставу похађају типови ученика с различитим способностима за учење.

Ови релевантни квалитети и способности се најбоље развијају када наставник:

– надгледа, прати рад и одржава ред у учионици

– стоји на располагању ученицима и пружа им индивидуалне савете

– преузме улогу супервизора и фацилитатора уважавајући примедбе у вези са њиховим учењем, реагујући на њих и координирајући њихове активности.

Стога се у настави страних језика препоручују следеће активности којима се гарантује најефикаснија реализација наставног програма, и то су:

- слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом који чита наставник или који ученици чују са звучних записа;
- рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације, итд.);
- мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учioniцу или родитеље и сл.);
- дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- обимнији пројекти који се раде у учioniци и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- усклађивање Програмом предвиђене граматичке грађе са датим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;
- евалуација (формативна која се спроводи током године и служи усмеравању даљег тока наставе и сумативна на крају године која указује на остварење циљева и задатака) и самоевалуација (језички портфолијо) ученичких постигнућа.

Неопходно је да стручна тематика која се обрађује на страном језику прати исходе појединих стручних предмета и буде у корелацији са њима. Реализација наставе језика струке се много више огледа у развијању рецептивних него продуктивних вештина јер је сврха учења страног језика, у првој линији, усмерена на то да се ученици оспособе да прате одређену стручну литературу у циљу информисања, праћења иновација и достигнућа у области струке, усавршавања и напредовања. Стога је спектар текстова који се препоручују велики: шематски прикази, упутства о примени апарата, инструмената или пак материјала, хемикалија, рецепти, декларације, краћи стручни текстови чији је садржај релевантан за тематске садржаје стручних предмета, извештаји, каталози, програми сајамских активности и сл. Веома је битно у раду са таквим текстовима одредити добру дидактичку подршку. Добро осмишљени налози упућују на то да одређене текстове, у зависности од тежине и важности информација које они носе, треба разумети глобално, селективно или пак детаљно. Продуктивне вештине треба ограничити на строго функционалну примену реалну за захтеве струке. То подразумева писање кратких порука, мејлова у оквиру пословне комуникације (поруцбенице, рекламације, захтеви, молбе) и вођење усмене комуникације која омогућава споразумевање на основном нивоу било у директном контакту са саговорником или у телефонском разговору.